Code No. 2208

CLASS : 9th (Ninth) **Series : 9/March/2023**

रोल नं०

संस्कृत

(Only for Fresh/School Candidates)

समय : 3 घण्टे] *[पूर्णांक : 80*

- *कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ **8** तथा प्रश्न **18** हैं।*
- *प्रश्न-पत्र में सबसे ऊपर दिये गये **कोड नम्बर** को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।*
- *कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।*
- *उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।*
- *परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें। रोल नं० के अतिरिक्त प्रश्न-पत्र पर अन्य कुछ भी न लिखें और वैकल्पिक प्रश्नों के उत्तरों पर किसी प्रकार का निशान न लगाएँ।*
- *कृपया प्रश्नों के उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, **परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।***

निर्देशः –

(i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।

(ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।

(iii) श्रेष्ठान् अंकान् प्राप्तये पठनीयः लेखः अपेक्ष्यते।

खण्डः 'क'

(अपठित-अवबोधनम्)

1. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानामुत्तराणि संस्कृतपूर्ण वाक्येन लिखत – 5 × 2 = 10

आचार्यः गुरुः भवति। गुरवः पूज्याः भवन्ति। संसारे गुरून् विना किमपि कार्यं न सिध्यति। अतः गुरवः

www.mseducationtv.com

महत्त्वपूर्णाः सन्ति। गुरवः शिष्याणां हिताय यत् शुभं कथयन्ति तत्-तत् वाक्यमेव उपदेशो भवति। अतः आचार्य-देवो भव।

प्रश्नाः –

(क) के पूज्याः भवन्ति ?

(ख) गुरुः को भवति ?

(ग) गुरवः कीदृशाः सन्ति ?

(घ) 'विना' योगे का विभक्तिः भवति ?

(ङ) 'शिष्याणाम्' अत्र का विभक्ति किं वचनं च ?

खण्डः 'ख'

(रचनात्मक-कार्यम्)

2. भवान् महेशः। विद्यालयस्य वार्षिकोत्सवम् अधिकृत्य मित्रं दिनेशं प्रति लिखितपत्रस्य रिक्तस्थानानि मञ्जूषापदैः पूरयत – 5 × 1 = 5

परीक्षाभवनम्

प्रियमित्र दिनेश,

सप्रेम ....(I)....... ।

अत्र कुशलं तत्रस्तु। अहं निजविद्यालयस्य ...... (II) .... वर्णनं करोमि। सप्ताहपूर्वम् एव विद्यालये सर्वे अध्यापकाः .... (III) .... च वार्षिकोत्सवस्य सज्जायां व्यस्ताः आसन्। हरियाणा राज्यस्य शिक्षा-निदेशकः कार्यक्रमस्य ....(IV) .... आसीत्। सः कार्यक्रमम् अतीव प्राशंसत्, योग्येभ्यः छात्रेभ्यः च पुरस्कारम् .... (V) ....।

भवतः प्रियः

महेशः

मञ्जूषा

अयच्छत्, नमस्ते, अध्यक्षः, छात्राः, वार्षिकोत्सवस्य।

www.mseducationtv.com

3. प्रदत्तं चित्रं दृष्ट्वा प्रदत्तवाक्यानि पठित्वा च रिक्तस्थानानि उचितमञ्जूषापदैः पूरयत - 5 × 1 = 5

वाक्यानि –

(क) इदं वर्षा .... (I) .... दृश्यम् अस्ति।

(ख) गगनम् .... (II) .... शोभते।

(ग) द्वौ बालकौ जले .... (III) .... तारयतः।

(घ) एकः बालकः एका बालिका च शिरसि .... (IV)........ धारयतः।

(ङ) जले .... (V)........... टरटरायन्ते।

मञ्जूषा

आतपत्रं, ऋतोः, दर्दुराः, मेघाच्छन्नं, कर्गदनौकाः

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ग'

(पठित-अवबोधनम्)

4. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा हिन्दीभाषया सरलार्थं लिखत - 1 × 4 = 4

(क) भ्रान्तः कश्चन बालः पाठशालागमनवेलायां क्रीडितुं निर्जगाम। किन्तु तेन सह केलिभिः कालं क्षेप्तुं तदा कोऽपि न तस्य वयस्येषु उपलभ्यमान आसीत्।

अथवा

(ख) एकदा माता पुत्रीम् आदिदेश -'पुत्रि ! सूर्यातपे तण्डुलान् खगेभ्यो रक्ष।' किञ्चित् कालानन्तरमेको विचित्रः काकः समुड्डीय ताम् उपजगाम।

5. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा सरलार्थं लिखत - 1 × 4 = 4

(क) वृत्तं यत्नेन संरक्षेत् वित्तमेति च याति च।
अक्षीणो वित्ततः क्षीणो वृत्ततस्तु हतो हतः।।

अथवा

(ख) निवर्तय मतिं नीचां परदाराभिमर्शनात्।
न तत्समाचरेद्धीरो यत्परोऽस्य विगर्हयेत्।।

6. सूक्ति***द्वयोः*** हिन्दीभाषायां भावार्थं लिखत - 2 × 2 = 4

(क) गुणाः गुणज्ञेषु गुणाः भवन्ति।

(ख) परोपकाराय सतां विभूतयः।

(ग) अत एव प्रकृतिः अस्माभिः रक्षणीया।

(घ) नास्त्यभावो जगति मूर्खाणाम्।

www.mseducationtv.com

7. अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नयोः उत्तरे लिखत – 2 × 1 = 2

पुरा कस्मिंश्चिद् ग्रामे एका निर्धना वृद्धा न्यवसत्। तस्याः च एका दुहिता विनम्रा मनोहरा च आसीत्।

प्रश्नौ –

(क) ग्रामे कीदृशी वृद्धा न्यवसत् ?

(ख) विनम्रा मनोहरा च का आसीत् ?

8. अधोलिखितं श्लोकं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नयोः उत्तरे लिखत – 2 × 1 = 2

गुणेष्वेव हि कर्तव्यः प्रयत्नः पुरुषैः सदा।
गुणयुक्तो दरिद्रोऽपि नेश्वरैरगुणैः समः।।

प्रश्नौ –

(क) गुणेषु कैः प्रयत्नः कर्तव्यः ?

(ख) अगुणैः ईश्वरैः समः कः न भवति ?

9. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत – 1 × 4 = 4

(क) <u>वनवृक्षाः</u> निर्विवेकं छिद्यन्ते।

(ख) <u>वृक्षकर्तनात्</u> शुद्धवायुः न प्राप्यते

(ग) प्रकृतिः <u>जीवनसुखं</u> प्रददाति।

(घ) पर्यावरणरक्षणं <u>धर्मस्य</u> अङ्गम् अस्ति।

10. शेमुषी (भाग-1) पाठ्यपुस्तकात् प्रश्नपत्रं विहाय श्लोकमेकं लिखत। 1 × 4 = 4

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्)

11. कर्मधारय ***अथवा*** द्वन्द्वसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 1 × 2 = 2

www.mseducationtv.com

12. व्यञ्जनसन्धेः गुणसन्धेः वा परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

13. कर्मकारकस्य ***अथवा*** सम्प्रदानकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। $1 \times 2 = 2$

14. यथानिर्देशं शब्दरूपाणि लिखत - $4 \times 1 = 4$

(क) राम - चतुर्थी विभक्ति - एकवचने

(ख) रमा - सप्तमी विभक्ति - बहुवचने

(ग) हरि - तृतीया विभक्ति - एकवचने

(घ) किम् - (पुँल्लिंग) षष्ठी विभक्ति - एकवचने -

15. यथानिर्देशं धातुरूपाणि लिखत - $4 \times 1 = 4$

(क) भू - लट् लकार - प्रथमपुरुष - बहुवचने

(ख) पठ् - लृट्लकार - उत्तमपुरुष - एकवचने

(ग) गम् - लोट् लकार - मध्यमपुरुष - एकवचने

(घ) पा - लङ् लकार - प्रथमपुरुष - बहुवचने

16. अधः प्रदत्तकोष्ठकशब्दयोः उपपदमाधृत्य उचितविभक्तिरूपं चित्वा लिखत - $4 \times 1 = 4$

(क) .... नमः। (शिवात्, शिवाय)

(ख) बालः .... बिभेति। (कुक्कुरः, कुक्कुरात्)

(ग) पिता .... सह गच्छति। (पुत्रं, पुत्रेण)

(घ) माता .... स्निह्यति। (पुत्रे, पुत्रस्य)

17. उपसर्गान् पृथक् कृत्वा लिखत - $2 \times 1 = 2$

(क) अनुगच्छति

(ख) विभाति

www.mseducationtv.com

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय – प्रश्नोत्तराणि)

18. अधोलिखितप्रश्नेषु प्रदत्तवैकल्पिक – उत्तरेषु *एकं* शुद्धमुत्तरं विचित्य लिखत – 16 × 1 = 16

(क) 'विद्यार्थी' पदस्य सन्धिविच्छेदोऽस्ति –

(i) विद्या + अर्थी (ii) वि + द्यार्थी

(iii) विद्य + अर्थी (iv) विद्या + र्थी

(ख) 'सु + आगतम्' इत्यत्र किं सन्धिपदम् ?

(i) स्वगतम् (ii) सुगतम्

(iii) स्वागतम् (iv) स्व + आगतम्

(ग) 'परोपकारः' अस्मिन् पदे किं विग्रहपदम् ?

(i) परः उपकारः (ii) परेषाम् उपकारः

(iii) परे उपकारः (iv) परोप कारः

(घ) 'मातापितरौ' इत्यत्र कः समासः ?

(i) द्वन्द्व (ii) अव्ययीभाव

(iii) द्विगु (iv) कर्मधारय

(ङ) 'गन्तुम्' इत्यत्र कः प्रत्ययः ?

(i) क्त (ii) क्त्वा

(iii) तुमुन् (iv) तल्

(च) 'विहाय' अस्मिन् पदे कः प्रत्ययः ?

(i) क्त्वा (ii) तल्

(iii) ल्यप् (iv) टाप्

(छ) 'अधः' इति पदस्य विलोमपदं लिखत।

(i) बहिः (ii) उपरि

(iii) अन्तः (iv) अपरे

(ज) 'इन्द्रः' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?

(i) शुक्रः (ii) शुकः

(iii) शक्रः (iv) शक्करः

www.mseducationtv.com

(झ) 'सूर्यास्तः' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

(i) सूर्योदयः (ii) सूर्यान्तः

(iii) सूर्यकान्तः (iv) सर्वोदय

(ञ) 'धनम्' इतिपदस्य पर्यायपदं किम् ?

(i) वृत्तम् (ii) वातम्

(iii) पित्तम् (iv) वित्तम्

(ट) 'जीमूतवाहनः' इति पदस्य विशेषणपदं किम् ?

(i) परोपकारः (ii) दानवीरः

(iii) अनश्वरः (iv) कल्पतरुः

(ठ) 'भ्रान्तः' इति पदस्य विशेष्यपदं किम् ?

(i) भ्रान्तम् (ii) भ्रन्तः

(iii) बालः (iv) भृशम्

(ड) 'प्रति' योगे का विभक्तिः ?

(i) प्रथमा (ii) द्वितीया

(iii) तृतीया (iv) चतुर्थी

(ढ) 'सह' योगे का विभक्तिः ?

(i) तृतीया (ii) चतुर्थी

(iii) प्रथमा (iv) षष्ठी

(ण) 'एकोनषष्टिः' इति पदे का संख्या ?

(i) 69 (ii) 59

(iii) 79 (iv) 49

(त) '16' इति अंके किं संख्यावाचिपदम् ?

(i) षट् (ii) सप्तदश

(iii) षोडश (iv) नवदश

www.mseducationtv.com